

В статье проанализированы сущность метода проектов как средства познавательной деятельности студентов специальности «Деловодство» в процессе изучения курса «Информационные системы и сети», его основные задачи, функции, этапы организации и условия воплощения в учебный процесс, обеспечивающих повышение качества преподавания и изучения учебного предмета.

Ключевые слова: метод проектов, проектная технология, информативная компетентность.

The article analyzes the essence of project method as the means of learning of students of specialty «Office manager» in the process of studying the course «Information systems and networks, its main tasks, functions, stages of implementation and conditions of the learning process to ensure quality teaching and learning for teaching the subject .

Keywords: method of project, project technology, informative competence.

УДК 37.03:796.5(477)

Г.А. Білецька
м. Хмельницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ЕКОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Формування екологічної свідомості є однією з центральних екологічних проблем. Споживацьке ставлення людини до природи як до ресурсної бази зумовило деградаційні зміни атмосфери, гідросфери, літосфери та біосфери. Очевидними стали прояви екологічної кризи. Вирішити питання охорони природи можна лише докорінно змінивши свідомість і поведінку людини.

Актуальність дослідження зумовлює й те, що до навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів не завжди включаються питання вивчення різних аспектів рідного краю, вирішення яких передбачає туристично-краєзнавча робота.

Окрім того, у формуванні екологічної свідомості студентської молоді не можна обмежуватися традиційними формами навчання. Освіта активно шукає педагогічні засоби, які б сприяли вдосконаленню навчально-виховного процесу. Одним із таких засобів є туристично-краєзнавча робота, яка поєднує питання вивчення рідного краю з формуванням особистісних якостей та емоційним впливом на студентів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вивчення педагогічної і краєзнавчої літератури засвідчило, що важливе значення у формуванні екологічної свідомості молоді має краєзнавча освіта. Як засіб формування екологічносвідомої особистості краєзнавство розглядається у науково-педагогічних працях М. Грушевського, Я. Головацького, Г. Ващенко, С. Русової, В. Сухомлинського.

Організаційно-педагогічні форми краєзнавчої роботи досліджували Т. Вайда, Л. Бабенко, Е. Пасічник, І. Прус, Г. Пустовіт, М. Соловей, О. Столяренко, О. Сухомлинська, О. Тімець та інші. Питання теорії і практики однієї із важливих форм краєзнавчої освіти – туристично-краєзнавчої роботи – розглядаються у працях М. Костриці, В. Обозного, К. Строева, І. Соколової та інших.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню навчально-виховного значення краєзнавчих знань і туристично-краєзнавчої роботи, нині залишаються недостатньо дослідженими питання ролі краєзнавчої освіти у підготовці майбутніх фахівців-екологів. Зокрема, потребують подальшого вивчення можливості туристично-краєзнавчої діяльності у формуванні у студентів-екологів уявлень, знань, поглядів, переконань, емоцій, які відображають ставлення до природи і визначають діяльність у навколишньому природному середовищі, тобто екологічної свідомості.

Метою статті є дослідження ролі туристично-краєзнавчої діяльності у формуванні екологічної свідомості студентів-екологів та обґрунтування педагогічних умов формування цього духовного феномену суспільної свідомості засобами туристично-краєзнавчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування системи вищої освіти в Україні ставить перед педагогами вимоги щодо оптимального поєднання форм, засобів і методів педагогічного впливу на студентів, пробудження в них стійкого інтересу до пізнання світу. Одним із напрямів підвищення ефективності навчально-виховного процесу є туристично-краєзнавча робота, сутність якої становить взаємопов'язаний і комплексний розвиток туризму і краєзнавства.

Туристично-краєзнавча діяльність виконує такі основні функції: виховно-розвиваючу, освітньо-пізнавальну й оздоровчо-спортивну. Кожний функціональний компонент несе в собі конкретні педагогічні цілі.

Метою виховно-розвиваючої функції є виховання альтруїстичної життєвої позиції; рішучості і сили волі, уміння переносити труднощі і незгоди; виховання товарищескості, інтересу і поваги до людей; прагнення до незалежності і самостійності; любові до природи. Реалізація цієї мети відбувається в процесі формування у студентів уміння аналізувати особисті вчинки, оцінювати дії товаришів, прагнути до самопізнання і самовиховання.

Освітньо-пізнавальна функція туристично-краєзнавчої діяльності реалізується в процесі опанування студентами природного і соціального середовища. Різновиди маршрутів і районів подорожей сприяють задоволенню таких потреб молоді, як потреба у новизні, в пізнанні. Безпосереднє сприйняття навколишнього середовища в процесі туристично-краєзнавчої діяльності конкретизує, доповнює і систематизує знання, отримані на заняттях із навчальних предметів циклу природничо-наукової підготовки.

Оздоровчо-спортивна функція туристично-краєзнавчої діяльності має на меті удосконалення фізичного розвитку молоді. Фізичні навантаження, що отримує організм в поході, та їх чергування з відпочинком здійснює позитивний вплив на фізичний стан особи [1].

Основними формами туристично-краєзнавчої діяльності є походи, прогулянки, екскурсії та експедиції. Ці форми складають основне ядро змісту туристично-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах [2].

Сутністю туристично-краєзнавчої діяльності, основною її формою без якої неможливий туризм взагалі, є похід. Похід дозволяє одночасно досягати усіх цілей, які взагалі ставляться перед туристично-краєзнавчою діяльністю. Вміло організований, з педагогічної точки зору, туристичний похід є ефективним засобом формування у студентської молоді екологічної свідомості.

Розробка і реалізація походів повинні здійснюватися з урахуванням природних особливостей та екологічного стану регіону, місцевих традицій, а також завдань, що вирішуються в межах конкретної території.

Обов'язковими та основними етапами в організації і проведенні туристично-краєзнавчого походу, на нашу думку, є такі: визначення мети і завдань походу; вибір і вивчення району; розробка маршруту походу; формування групи та розподіл обов'язків; складання кошторису; ознайомлення з основами техніки і тактики туризму; підготовка групи до виходу на маршрут; ведення у поході маршрутної книжки або маршрутного листа; проведення дослідницької діяльності краєзнавчого змісту; підведення підсумків роботи здійсненої у туристично-краєзнавчому поході та оформлення звіту.

Особливе значення в організації і розвитку туристично-краєзнавчої діяльності студентів мають принципи педагогіки.

Визначне значення в туристично-краєзнавчій діяльності має принцип цілеспрямованості. Дотримання цього принципу передбачає організацію туристично-краєзнавчих заходів у відповідності до завдань навчально-виховного процесу, в цілому, і формування позитивних якостей людини. Тобто, завдання визначають зміст, форми та методи туристично-краєзнавчої діяльності.

Дидактичний принцип науковості реалізується при плануванні туристично-краєзнавчої діяльності, при підготовці студентів до виконання певної роботи у туристично-краєзнавчих заходах, при попередньому вивченні району подорожі, при обробці зібраних матеріалів.

Принцип доступності в туристично-краєзнавчій діяльності реалізується через її зміст. Демократичність цієї діяльності припускає успішну участь у ній студентів з будь-яким рівнем фізичного, інтелектуального й емоційного розвитку. Принцип доступності відіграє значну роль у плануванні туристично-краєзнавчих заходів.

Одним з найважливіших принципів педагогіки, що особливо успішно здійснюється у процесі туристично-краєзнавчої діяльності, є принцип цілісності навчально-виховного процесу та єдності педагогічного впливу. Ця діяльність здатна одночасно впливати на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери особистості студентів, об'єднувати освітній, виховний й оздоровчий процеси.

Важливу роль у туристично-краєзнавчій діяльності відіграє принцип колективізму, оскільки тільки згуртований колектив може подолати всі складності на маршруті, виконати поставлені завдання і досягнути певних успіхів. У процесі спільної діяльності у поході виникає взаємодія, взаємодопомога, взаємозалежність, взаємозахищеність і формується туристичний колектив.

Основою і орієнтиром у налагодженні стосунків педагога зі студентами є принцип індивідуального підходу. Реалізація цього принципу в туристично-краєзнавчій діяльності має свою специфіку. Відповідальність керівника за здоров'я та життя учасників заходу зобов'язує його бути добре обізнаним про всі сфери життя студентів. Це досягається завдяки неформальності і довірі у стосунках. Чим більше походів і спільних заходів, тим більше і краще педагог може дізнатися про вихованців.

Важливу роль у туристично-краєзнавчій діяльності відіграє принцип послідовності і систематичності. Його реалізація передбачає побудову такої педагогічної системи, у якій всі складові утворюють певну цілісність. При цьому важливі безперервність педагогічного процесу, поступовість і наступництво у навчально-виховній роботі.

Дуже важливу роль у туристично-краєзнавчій діяльності, на нашу думку, має краєзнавчий принцип, який уточнює, конкретизує, розкриває і підтверджує наукові поняття прикладами з навколишнього середовища. Краєзнавчий принцип передбачає всебічне вивчення рідного краю, збирання та узагальнення краєзнавчого матеріалу, встановлення зв'язків між знаннями, отриманими на заняттях, і знаннями, які здобувають студенти в результаті безпосереднього дослідження рідного краю.

Таким чином, можна стверджувати, що туристично-краєзнавча діяльність регулюється усіма, без винятку, принципами педагогіки. Умовою ефективної реалізації принципів педагогіки у туристично-краєзнавчій діяльності студентів є їх посилення основними напрямками, законами, правилами і традиціями туризму.

Основний виховний вплив на формування екологічної свідомості студентів у туристично-краєзнавчій діяльності має навколишнє середовище (соціальне і природне). Перебування студентської молоді безпосередньо у природних умовах, разом із цілеспрямованими педагогічними заходами, здійснює на неї виховний вплив визначеної екологічної орієнтації.

Туристично-краєзнавчий похід як джерело пізнання і радості для студента, з правильно поставленими природоохоронними завданнями, має певний пізнавальний і емоційний зміст, є потенційним стимулом самоорганізації й екологічного самовиховання особистості. Багатоденне цілодобове проживання серед природи, спілкування з навколишнім середовищем зближує студентів із довкіллям, залишає у їхній свідомості неповторність єднання з природою, бажання зберігати і примножувати її багатства.

Емоційні переживання від краси природи, наповнення настановчих коментарів екологічним змістом сприяє гармонійному вихованню молоді людини як захисника природи, формує її волю і самодисципліну.

Природоохоронні завдання студентів в умовах походу неможливо відокремити від їхньої роботи із забезпечення життєдіяльності групи. Участь у ній беруть усі члени колективу. Важлива роль тут належить педагогу – керівнику походу, оскільки все залежить від його

авторитету, майстерності, досвіду й екологічної спрямованості. На нього покладається формування пріоритетних екологічних цінностей, а відтак й екологічної свідомості студента.

Окрім керівника походу, великим вихователем є сам колектив туристичної групи. Спостерігаючи за студентами в умовах туристично-краєзнавчого заходу, можна виявити закономірну залежність у ставленні молодих людей до навколишнього природного середовища від культури спілкування у самому колективі. Як правило доброзичливі, гуманні стосунки у колективі туристичної групи автоматично (підсвідомо) переносяться і на ставлення її членів до природи. І, навпаки, ворожі, «натягнуті» взаємини позначаються на природі, людина розряджає свої негативні емоції на беззахисному довірлі.

Розумова діяльність молоді характеризується високим рівнем абстрагування й узагальнення, тенденціями причинного пояснення природних явищ довкілля. Студенти здатні пов'язувати окремі факти в єдину систему, в них у процесі пізнання явищ природи розвивається критичність мислення. Емоційно-вольова сфера студентів відрізняється багатством почуттів, чуйним ставленням до дійсності, особливо до природи, підвищеним інтересом до глобальних екологічних проблем. Завданням педагога повинно бути надання допомоги студентам у пошуку й усвідомленні свого місця у природі, суспільстві, світі у процесі формування поняття громадського обов'язку і відповідальності за стан довкілля. Саме тому туристично-краєзнавча робота сприяє комплексному вихованню студентської молоді, є ефективним засобом формування у неї екологічної свідомості через пізнавальну і практичну природоохоронну діяльність.

Проаналізувавши зміст туристично-краєзнавчої діяльності ми прийшли до висновку, що формування екологічної свідомості студентів-екологів засобами туристично-краєзнавчої діяльності можливе за таких педагогічних умов:

- науково-обґрунтоване планування та підготовка до туристично-краєзнавчої діяльності, що передбачають вивчення стану природи регіону у спеціальній літературі, за картами, із розповідей учасників попередніх походів;
- врахування дидактичних принципів у процесі планування і проведення туристично-краєзнавчої діяльності;
- перебування (проживання) студентів серед природи, яке сприяє наочному вивченню природи, нагромадженню природоохоронного досвіду проведення діяльності із покращення стану природи в межах своїх умінь і можливостей;
- позитивна морально-психологічна атмосфера у студентському туристичному колективі, оскільки доброзичливі і гуманні стосунки у туристичній групі підсвідомо переносяться і на ставлення її членів до природи;
- цілісність освітнього і виховного впливу на студентів, що дає можливість одночасно впливати на формування інтелектуального (екологічні знання) та емоційно-вольового (відповідні якості особистості) компонентів екологічної свідомості.

Висновки. Туристично-краєзнавча робота має широкі можливості для формування екологічної свідомості студентів-екологів через поєднання теоретичного і практичного навчання, пізнавальної і практичної природоохоронної діяльності, еколого-виховного та оздоровчого процесів.

Таким чином, туристично-краєзнавчу діяльність нині необхідно розглядати як ефективну форму навчання і виховання, як дієвий засіб формування екологічно свідомої особистості, для якої характерні високий рівень сформованості екологічної культури, екологічні знання, екологічна відповідальність, бажання займатися природоохоронною діяльністю.

Література:

1. Тімець О.В. Краєзнавство і туризм: Навчальний посібник. – К.: Знання. – 1999. – 120 с.
2. Костриця М.Ю., Обозний В.В. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. – К.: Вища школа. – 1995. –

У статті розглянуто сутність туристично-краєзнавчої діяльності та її роль у формуванні екологічної свідомості студентів-екологів. Обґрунтовані педагогічні умови, за яких можливе формування цього духовного феномену суспільної свідомості засобами туристично-краєзнавчої діяльності.

Ключові слова: екологічна свідомість, туристично-краєзнавча діяльність.

В статье рассмотрен смысл туристическо-краеведческой деятельности и ее значение в процессе формирования экологического сознания студентов-экологов. Обоснованы педагогические условия формирования этого духовного феномена общественного сознания средствами туристическо-краеведческой деятельности.

This article deals with essence of regional tourism and its role in formation of environmental consciousness of students – ecologists. There were motivated pedagogical conditions, which gave the ability to form spiritual phenomenon of social consciousness by means of regional tourism's activity.